

ПРОФИЛАКТИЧНИТЕ ЗДРАВНИ ГРИЖИ ЗА ДЕЦА В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ

Галина Петрова, Силвия Данаилова, Анна Георгиева

Медицински университет "Проф. д-р Параскев Стоянов" - Варна,
Факултет по обществено здравеопазване, Катедра „Здравни грижи“

PREVENTIVE HEALTH CARE FOR YOUNG CHILDREN IN BULGARIA

Galina Petrova, Silvia Danailova, Anna Georgieva

Medical University "Prof. P. Stoyanov" – Varna,
Faculty of "Public Health", Department of "Health Care"

РЕЗЮМЕ

Реформата от 2000 г. създава нови условия за развитие на детското здравеопазване. Детската консултация (ДК) вече е дейност основно на общопрактикуващ лекар (ОПЛ), като предоставя възможност и за специалист-педиатър. Развитие на децата се проследява по програмата „Детско здравеопазване“ Ваксинациите се извършват от личния (общопрактикуващ) лекар на детето без участието на педиатър.

Цел: Да се оценят профилактичните грижи за деца в ранна възраст през погледа на майките

Материал и методи: Проведено е проучване през периода ноември 2019 г. и юни 2021 г. сред майки на деца в ранна възраст за оценка на взаимоотношенията им със здравната служба, що се отнася до здравето на децата им. Майките са подбрани на гнездови принцип от три области в Южна България - Стара Загора, Бургас и Кърджали. Поканени са 250 майки, от които са се отзовали 202 (процент на отзоваване 80,8%). Използвана е анкетна карта с 35 въпроса, с която през 2014 г. е проведено изследване в същите гнезда (242 майки). Двете проучвания условно са означени с И-14, проведено през 2014 г. и И-21, проведено през 2019-2021 г. Направено е сравнение между И-14 и И-21 като две независими извадки. За статистическата обработка и анализ на данните е използван програмният продукт SPSS v. 25.0.

Резултати и обсъждане: Според майките наблюдението в детска консултация е осъществено при 88,12% от децата, а не обхванатите са 11,88%.

По отношение на разпределението на отговорите по признаците „образование“, „етнос“ и „местоживееене“ резултатите са следните: по „образование“ $p < 0,012$; по „етнос“ $p < 0,008$ и по „местоживееене“ $p < 0,014$. Сравнителният анализ разкрива, че броят на необхванатите деца от детска консултация се е увеличил 3,6 пъти за изследвания период. Най-голям дял в наблюдението на децата имат ОПЛ – 61, 69%, спрямо педиатрите – 31,84%.

Заключение: Налице е неравнопоставеност по отношение на достъпа до специалисти-педиатри при профилактичните грижи в ранната детска възраст. Установява се тенденция към намаляване на относителния дял на специализираната медицинска помощ. Участието на медицинската сестра както самостоятелно, така и в екип със лекар е сведено до минимум.

Ключови думи: профилактични здравни грижи, детска консултация, здравни знания, патронажни посещения

ABSTRACT

Introduction: The 2000 reform created new conditions for the development of child health care. Children's consultation is now mainly the activity of GPs, providing also the opportunity for a specialist paediatrician. Children's development is monitored under the Child Health Programme Vaccinations are carried out by the child's GP without the involvement of a paediatrician.

Aim: To evaluate preventive care for young children through the eyes of mothers

Material and methods: A survey was conducted between November 2019 and June 2021 among mothers of young children to assess their relationship with the health service regarding their children's health. Mothers were selected on a nested basis from three districts in southern Bulgaria - Stara Zagora, Burgas and Kardzhali. 250 mothers were invited, of which 202 responded (80.8% response rate). A 35-question questionnaire was used to conduct the survey in the same nests in 2014 (242 mothers). The two surveys are conventionally designated I-14, conducted in 2014, and I-21, conducted in 2019-2021. A comparison was made between I-14 and I-21 as two independent samples. SPSS v. 25.0 software was used for statistical processing and data analysis.

Results and Discussion: According to the mothers, 88.12% of the children were followed up in child consultation and 11.88% were not covered.

Regarding the distribution of responses by "education", "ethnicity" and "residence", the results were as follows: by "education" $p < 0.012$; by "ethnicity" $p < 0.008$ and by "residence" $p < 0.014$. The comparative analysis reveals that the number of children not covered by the children's consultation increased 3.6 times during the study period. GPs had the highest proportion of 61.69% in child monitoring compared to paediatricians 31.84%.

Conclusion: *There is inequity in access to paediatricians in preventive care in early childhood. There is a trend towards a decrease in the relative proportion of specialist care. Nurse involvement, both alone and in a team with a doctor, is minimised.*

Keywords: *preventive health care, child consultation, health knowledge, patronage visits*

ВЪВЕДЕНИЕ

През XXI век, благодарение на множество научни доказателства, се акцентира най-вече на периода на ранно детско развитие (РДР). Този период е критичен за здравето и благополучието, не само на детето, но и на възрастния човек, в който то един ден ще се превърне. Установено е, че здравните грижи за децата в този първи период от живота са силно зависими от социално-икономическото състояние на обществото и семейството. Важно място заемат въпросите за споделената грижа между медицинския специалист и родителите (1,4,5).

Реформата на здравната система на България след 2000 г. внесе редица промени в съществуващата организация на детското здравеопазване. ОПЛ стана основната фигура в здравното обслужване на децата след раждането им, макар че съществува възможност да бъде избран както ОПЛ, така и специалист-педиатър (2). Медицинската сестра, бивш участник във функционално съществуващата детска консултация, практически вече е нормативно освободена от тези си задължения. Важността на здравното обслужване на децата в ранна възраст ни насочи да проучим в рамките на изследванията удовлетвореността на майките от здравната система, мнението им относно промотивно-профилактични дейности оказвани в детска консултация (3).

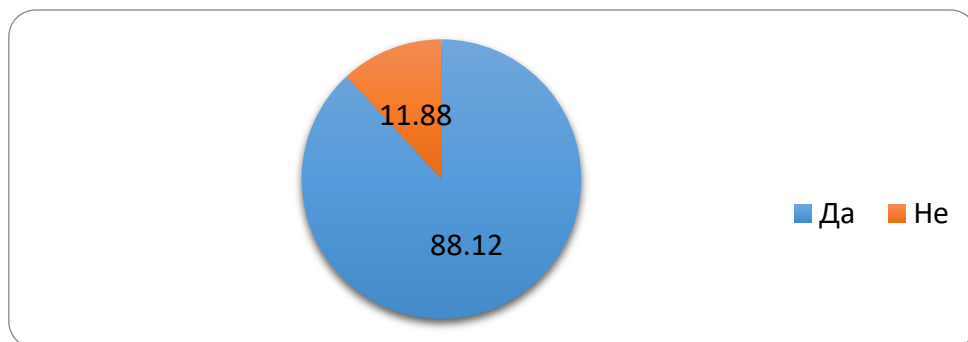
Целта на настоящото проучване е: да се оценят профилактичните грижи за деца в ранна възраст през погледа на майките

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Проведено е проучване през периода ноември 2019 г. и юни 2021 г. сред майки на деца в ранна възраст за оценка на взаимоотношенията им със здравната служба, що се отнася до здравето на децата им. Майките са подбрани на гнездови принцип от три области в Южна България - Стара Загора, Бургас и Кърджали. Поканени са 250 майки, от които са се отзовали 202 (процент на отзоваване 80,8%). Използвана е анкетна карта с 35 въпроса, с която през 2014 г. е проведено изследване в същите гнезда (242 майки). Двете проучвания условно са означени с И-14, проведено през 2014 г. и И-21, проведено през 2019-2021 г. Направено е сравнение между И-14 и И-21 като две независими извадки. За статистическата обработка и анализ на данните е използван програмният продукт SPSS v. 25.0.

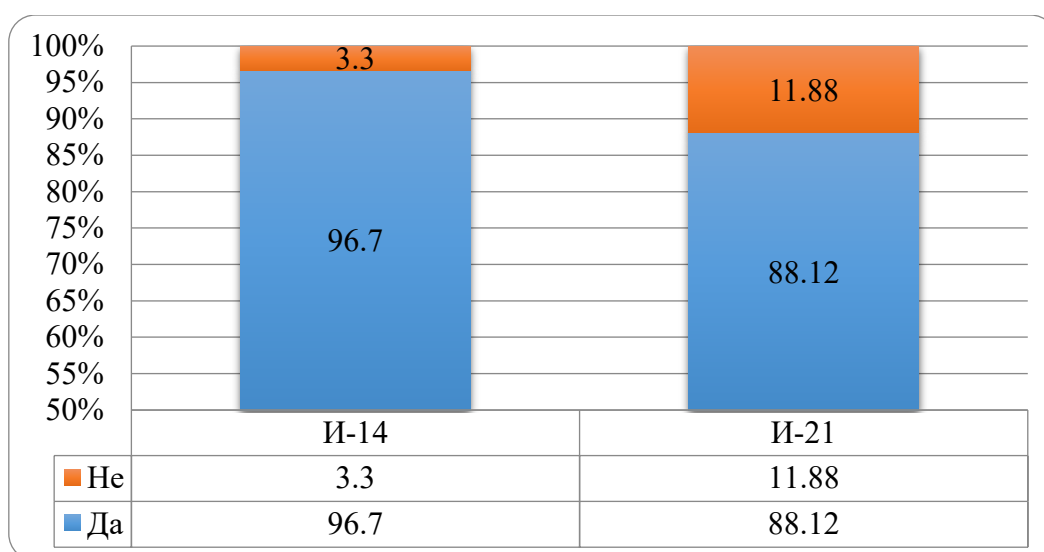
РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Според майките наблюдението в детска консултация е осъществено при 88,12% от децата, а не обхванатите са 11,88% (фиг. 1).

Фиг. 1. Наблюдение на децата от детската консултация

Сравнителният анализ между двете изследвания по отношение на обхвата от ДК, представен на фиг. 2, показва, че броят на необхванатите от услугите на детската консултация деца и майки е нараснал с 3,6 пъти за този петгодишен период.

Фиг. 2. Сравнение между И-14 и И-21 по отношение на обхващането на децата от детската консултация

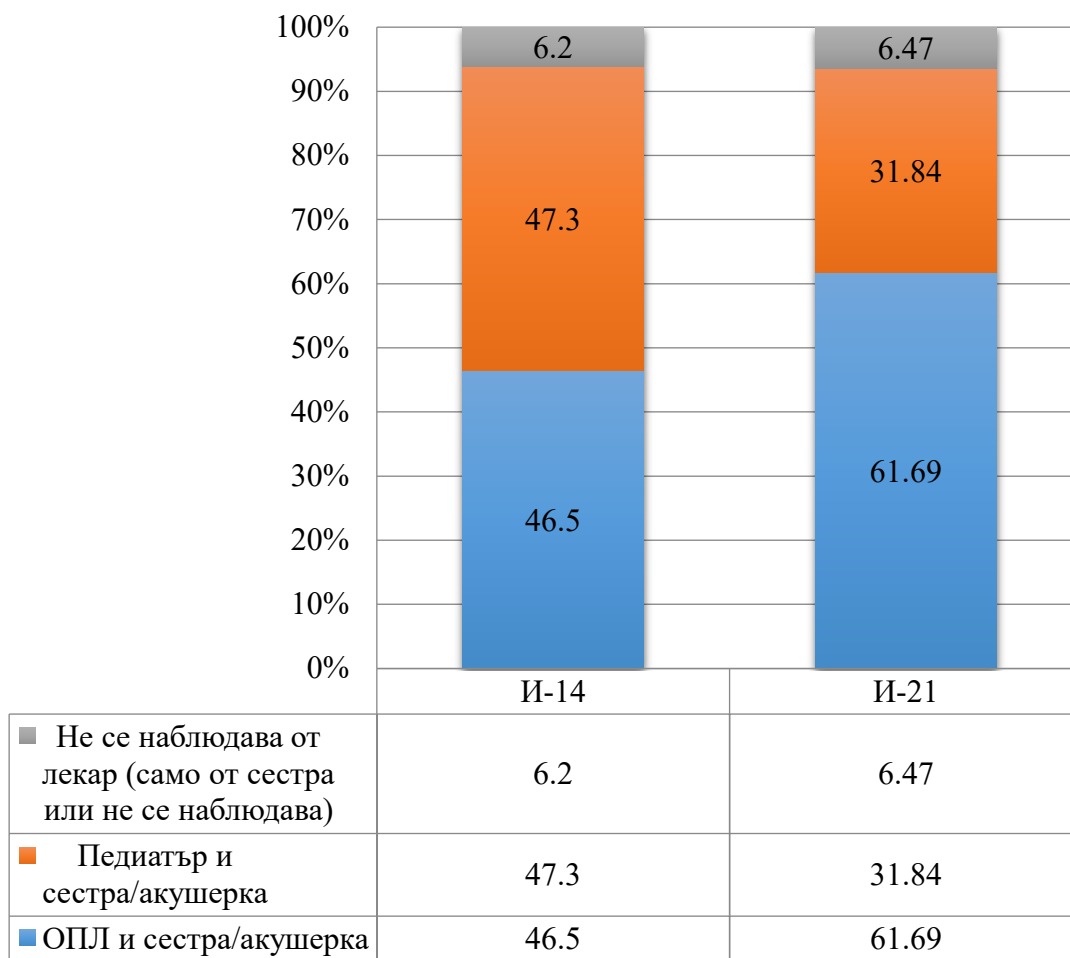
Предполага се, че за тази разлика е допринесло съвпадението на второто изследването с времето на извънредното положение на пандемията от COVID-19. Сравнението показва, че броят на необхванатите от услугите на детската консултация деца и майки е нараснал с 3,6 пъти за този петгодишен период.

Системността на наблюдението се разкрива, чрез въпроса „Докато детето Ви навърши една година на колко време посещавахте ДК?“ Голям относителен дял (78,89) от анкетираните отговарят, че посещават ДК веднъж месечно, а останалите съобщават за нередовни посещения. Подобно е и разпределението в предишното изследване (И-14), където 75,5% от майките посочват, че наблюдението на детето им в ДК е регулярно. Установява се статистически значими различия в системното наблюдение в ДК според „образование“ $p < 0,012$; „етнос“ $p < 0,008$ и „местоживеене“ $p < 0,014$.

На фиг. 3 е представено мнението на майките при И-21, по отношение на въпроса „Кой наблюдава детето в детска консултация?“ Най-голям дял се наблюдават от ОПЛ – 61,69%, докато от педиатрите са 31,84%. Сравнението по този въпрос с предходното изследване показва, че съотношението между педиатъра и ОПЛ 46,5% спрямо 47,3% е с лек превес на участието на педиатъра. Това говори, че се увеличила относителната тежест на ОПЛ за сметка на лекаря-специалист-педиатър.

Съществува статистически достоверна зависимост при отговорите на този въпрос по признаците „етнос”, „образование” и „местоживеене” ($p < 0,001$). Характерното в случая е, че по-специално наблюдение от педиатър и сестра или акушерка получават почти единствено живеещите в градовете - 98,4% от децата, в чийто отговори е посочено „педиатър” спрямо само 1,6% при живеещите по селата. Налице е ярка неравнопоставеност по признака „местоживеене”. Приблизително по същия начин стоят и нещата по признака „етнос”. Общо 90,6% от отговорите, са, че децата се наблюдават от педиатър, са на представителите на българския етнос.

На фиг. 3 е показано сравнението между отговорите на въпроса при И-14 и И-21.

Фиг. 3. Сравнение между И-14 и И-21 по отношение на субекта на наблюдението в детската консултация

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Налице е сравнително добро обхващане на децата от ДК. В разглежданите от нас райони е налице увеличаване ролята на ОПЛ в профилактичните грижи за децата. Същевременно налице е неравнопоставеност по отношение на достъпа до специалисти-педиатри. Участието на медицинската сестра както самостоятелно, така и в екип със лекар е сведено до минимум. Вследствие на това по множество показатели се наблюдава отстъпление от постигнатите резултати, най-вече - по отношение на покритието на дейността на детските консултации върху определени групи от населението. Според нас открит остава въпросът за това, дали някои групи семейства с малки деца не са ошетени от липсата на контакт с медицинска сестра, подготвена в областта на ранното детство, и

която би допринесла за индивидуализиране на грижите и адекватно обучение на майките в тяхната собствена среда.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вълчева Е. Ранното детско развитие - детерминанта на здравето и качество на живот в съвременното общество. Социална медицина. 2019;27(2):9-12.
2. НЗОК. Програма “Детско здравеопазване” 2010 http://www.nhif.bg/c/ext/publications_display/get_file?p_1_id=11163&folderId=11829&name=P BFE-108.pdf.
3. Петрова Г., Димитрова С. Медицинската сестра и профилактичните грижи при децата в ранна детска възраст. Социална медицина 2019;27(3):33-36.
4. Baker DJP. Mothers, babies, and health in later life. Edinburgh, Churchill Livingstone, 1998.
5. Baker DJP, Osmond P, Kajantie C, Eriksson E JG. Growth and chronic disease: findings in the Helsinki Birth Cohort. Ann Hum Biol. 2009;36(5):445-458.